

NÄKÖKULMIA KUVATAIDEKOULUTUKSEN REFORMIIN

Teksti Ulla-Maija Raittila kuvataiteen opiskelija

Valmistun kuvataiteilijaksi, kuka olen ja mitä osaan?

Tässä kirjoituksessa kerron oman henkilökohtaisen näkemykseni kautta millaiseksi olen kokenut matkani kuvataiteilijaksi. Minulla on luonnontieteellinen koulutustausta ja se vaikuttaa osaltaan näkemyksiini ja kokemuksiini.

Sisään pääsy ammattikorkeakouluun opiskelemaan kuvataidetta vuonna 2017 oli minulle valtavan suuri toiveiden täyttymys. Ensimmäiset viikot kuluivat ihmetellessä, että todellakin olen täällä. Huomasin arvostavani taiteilijoita valtavasti ja käsitykseni arvopohjastani vain korostui taidehistorian luennoilla. Olin valtavan ylpeä siitä missä olin.

Nyt kohta valmistuvana kuvataiteilijana tunnelmani on toisenlainen. Ihailen edelleen taiteilijoita, heidän näkemyksiään ja osaamistaan. Olen edelleen ylpeä kuvataiteilijaksi valmistumisestani, mutta jostain syystä koen, etten ole oppinut niitä taitoja, joita koen tarvitsevani, harjoittaakseni ammattiani.

Olen suorittanut kuvataiteen AMK-opintoja monimuotototeutuksena, johon on kuulunut sekä kontaktiopetusta että etäopintoja. Aluksi oli epävarmaa, onnistuuko tutkinnon suoritus etänä, mutta nyt voin ilokseni todeta, että opintoni ovat lähes suoritettu. Vain lopputyö on vielä kesken ja siten tämä on hyvä kohta katsoa taaksepäin ja pohtia osaamistani, oppimaani ja millä eväillä lähden kuvataiteilijaksi?

Olisi helppo ajatella, että kokemukseni osaamattomuudesta ja riittämättömyydestä johtuvat tavasta, jolla olen opiskellut. Voiko monimuoto-opiskelu sittenkään taata riittävää ammattitaitoa kuvataiteessa? Tämä olisikin ensisijainen lähtökohtani, jos en olisi käynyt opintojeni aikana useita keskusteluja kanssa opiskelijoideni kanssa ja huomannut, että monia heistä, jotka ovat olleet lähiopetuksessa, askarruttaa samat ajatukset ja kokemukset kuin minua.

Oma oppilaitokseni on profiloitunut vapaan taiteen kouluksi. Se vaikuttaa paljon siihen mitä ja miten opiskellaan, mutta myös määrärahat vaikuttavat. Taidekoulutusta on supistettu, sillä katsotaan, että alalle valmistuu liikaa työttömiä ja perinteisellä tavalla yhteiskuntaan integroitumaton porukkaa (Herranen & Karttunen 2013). Tämä todistaa minulle siitä, etten ole yksin kokemukseni kanssa. En tiedä mihin sijoitun, mitä osaan ja miten työllistyä valmistuvana kuvataiteilijana.

Taiteilijan asema yhteiskunnassa

Taiteilijoille ei ole määritelty osaamisen kriteerejä. Jonkinlainen epämääräinen paikka taiteelle on annettu yhteiskunnassa kriittisenä äänenä, uusien näkökulmien antajana, inhimillisenä ilmaisuvoimana, kulttuurina ja arvona itsessään. Taide on yhteiskunnallisesti sijoitettu koulutuksen

ja maatalouden rinnalle sellaiseksi instituutioksi, jonka ylläpitäminen itsessään on arvokasta. Tämä asettaa kuitenkin taiteen ja taiteilijat poliittisesti ja budjetillisesti menoeräksi sen sijaan, että se nähtäisiin investointina tai sosiaalisena pääomana. Monien puheissa ja mielipiteissä taiteilijat ovat elätettäviä ja riippoja veronmaksajien harteilla. Itsessään jo apurahasysteemi terminä kertoo siitä, että taiteilijat ovat yhteisen avun ja tuen varassa.

Tällainen näkemys on ristiriidassa sen kanssa, että suurella osalla taiteilijoista on korkeakoulututkinto ja ammattipätevyys. Yhteiskunta ja opiskelijat ovat satsanneet aikaa ja rahaa omaan koulutukseensa samalla tavalla kuin muihinkin ammatteihin valmistavat koulutukset. Kuitenkin taiteilijat ovat se yksinäinen ammattiryhmä, jotka eivät työllisty samalla tavalla yhteiskuntaan tai saa palkkaa samalla tavalla työstään kuin muut ammattikunnat. Taiteilijat tuottavat kulttuuria ja taidetta yhteiskuntaan lähes ilmaiseksi.

Monia yhteiskunnallisia ratkaisuja on yritetty, tutkimuksia tehty ja hankkeita koulutuksen kehittämiseksi on aloitettu, mutta ratkaisu tuntuu olevan yhtä kaukana kuin aina ennenkin. Taiteilija on ja pysyy määrittelemättömänä osana yhteiskuntaa. Kääntöpuolena apurahasysteemillä on monet köyhyydessä ja osattomuudessa elävät taiteilijat. Jotkut opiskelevat uuden ammatin tai opiskelevat loputtomasti. Koulutuspoliittisesti tämä näyttäytyy tehottomuutena ja jälleen kustannuksena yhteiskunnalle (Herranen & Karttunen 2013, s. 13).

Taiteilija yrittäjänä

Yksi ratkaisuehdotus taiteilijan aseman muuttamiseksi elätettävästä autonomiseksi toimijaksi yhteiskunnassa voisi olla koulutuksen tavoitteiden uudelleen järjesteleminen. Nykyiseen koulutukseen on jo lisätty yrittäjyysopintoja, oman osaamisen tunnistamista tukevia opintoja sekä projektioppimista ja talouden hallintaa. Ajatuksena on yrittäjämäinen taiteilijuus, joka toimii uuden työn kentällä aktiivisesti ja autonomisesti myyden taiteellista osaamista.

Subjekttiivisen katsauksen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, etteivät taideopiskelijat ole innostuneet tästä lähestymistavasta. Syitä on useita. Jotkut kokevat, että taiteilija ei ole tuotantotyöläinen eikä yrittäjä. Taiteilijan on saatava säilyttää määrittelemätön asemansa ja vapaus. Mutta sitten on myös se joukko, jotka eivät koe omaavansa riittävää osaamista ollakseen yrittäjiä. Kuulun itse tähän joukkoon. Koen, että minulta puuttuu tuote, jota myydä.

Olen hyvä organisoija, hallitsen projektit ja yrittäjyyden perusteet. Minulla on vahvaa ammatillista osaamista aiemmista koulutuksistani ja työelämästä, mutta en koe, että minulla on taiteellista osaamista, jota voisin markkinoida. Tämän kirjoituksen lopussa on ehdotuksia monimuoto-opintojen kehittämiseen, mutta tässä kohtaa sanon sen, millä ammun itseäni nilkkaan: En tiedä mikä taiteellinen osaamiseni on? Mitä voin myydä tai mitä voin sanoa osaavani?

Mielestäni olisi valtavan hienoa, jos voisin toimia autonomisena ammatinharjoittajana yhteiskunnassa. Minulla olisi määritelty ja laatukriteerit täyttävä osaaminen, josta ansaitsisin leipäni ja minulla olisi myös taiteellinen vapaus toteuttaa itseäni. Vapaus on myös sitä, ettei ole riippuvainen toisten avusta ja velvoitettu sitä hakemaan.

Koulutuksen kehittäminen ja struktuuri

Opintojeni aikana minulle on muodostunut käsitys, että monet taideopiskelijat tulevat kouluun janoten osaamista. Taiteilijat ovat hyvin vannoutunut joukko, he kehittyvät mieluummin kuin tekevät ”omiaan”. Voidaan jopa sanoa, että opiskelijoilla on osaamisen nälkä anatomiassa, materiaaliopissa, väriopissa, perspektiivissä, sommittelussa, muotokuvassa ja kuvantekijöinä.

Tähän osaamisen kaipuuseen koen, etteivät opinnot ole kyenneet vastaamaan. Taiteilijoissa on joukko opiskelijoita, jotka janoavat huippuosaamista omassa menetelmässään, mutta jotka eivät koe saavansa sellaista opetusta, joka auttaisi heitä pääsemään tuohon osaamisen tasoon. Pidän tätä epävarmuutta omasta osaamisesta suurimpana esteenä yrittäjämäiselle toiminnalle opintojen jälkeen sekä taiteellisen osaamisen kaupallistamisessa. Samalla täysin ymmärtäen, että näkökulmia on muitakin.

Siksi haastankin taiteen koulutuksen pohtimaan omalta osaltaan, voisivatko he olla mukana prosessissa, joka tähtäisi tulevaisuuden huippuosaajien kehittämiseen vastaamalla opiskelijoiden nälkään?

Näkemykseni ja kokemusteni mukaan tällainen osaaminen olisi mahdollista saavuttaa sekä lähiopetuksessa että monimuoto-opetuksessa. Ammattiosaamisen ja erityisosaamisen ytimessä olisivat yksilöllistetyt oppimispolut, uraohjaus koko opintojen ajan sekä korkeakoulujen välinen yhteistyö sekä opintojen struktuurin vahvistaminen.

Ammattikorkeakouluissa tehdään jo nyt hyvin uraauurtavia ratkaisuja oppilaitosten välisessä yhteistyössä. Olisiko tätä yhteistyötä mahdollista kehittää myös kansainvälisesti? Olisiko mahdollista rakentaa huolellisesti suunniteltu opintopolku, joka mahdollistaisi opiskelijalle hänen valitsemansa erityisosaamisen, josta myöhemmin muodostuisi hänen uransa tulonlähde?

Osaamisen kriteerit pitäisi olla olemassa, samoin suunnitelma, jolla osaamiseen päästään. Osaamista tulisi testata, tarkkailla ja palautetta antaa läpi opintojen. Käsitys omasta ammatillisesta osaamisesta kehittyy vastavuoroisessa suhteessa. Oli opiskelijan uravalinta sitten muotokuva, värioppi, sommittelu, kuvitus tai peligrafiikat, hänelle muodostuisi yksilöllistetyn opintopolun myötä vahva osaaminen omalla erityisalallaan. Hyödyntäen verkko-opiskelua opinnot voitaisiin kasata useiden ammattikorkeakoulujen opintotarjonnasta. Näin syntyy myytävä tuote, jota taiteilija voi hyödyntää valmistumisensa jälkeen.

Varmuus siitä, mitä hän osaa, auttaa häntä navigoimaan työmarkkinoiden uudenaikaisissa haasteissa. Varmuus siitä miten asiat tehdään, silloin kun joku tilaa työn, auttaa häntä ammatillisesti eteenpäin.

En näe, että prosessi sulkisi pois vapaan taiteen, sen arvon ja tekemisen. Mielestäni tällainen prosessi toisi lisää taiteilijoille ja taiteelle ja nostaisi taiteilijat siitä onnettomasta yhteiskunnallisesta asemasta, jossa he ovat pitkään olleet. Ennen kaikkea taiteilijoilla olisi mahdollisuus itse rahoittaa itseään ja vapaata taidettaan. Laatukriteerit täyttävä osaaminen lisää vapausasteita, ei vähennä niitä. Osaaminen lisää mahdollisuuksia valita.

Lopuksi

Kannustaisin taidekouluja, heidän opettajiaan ja henkilökuntaa tarttumaan yhteisesti toimeen opiskelijoiden tulevaisuuden täsmentämiseksi. Vapaus ei tarkoita rajattomuutta ja määrittelemättömyyttä, kun puhutaan osaamisesta. Taideopiskelijoissa on paljon yksilöitä, jotka hyötyisivät hyvin strukturoiduista opinnoista. Suunta antaa varmuutta, palaute ja kannustus tukevat kehittyvää ammatti-identiteettiä. Opiskelijat hyötyisivät siitä tiedosta ja varmuudesta mitä he ovat milläkin kursilla oppimassa ja mistä he tietävät saavuttaneensa riittävän osaamisen tason ammattitaitonsa kehittämiseksi.

Opiskelijat tarvitsevat myös paljon tietoa omista vahvuuksista ja kehittämisalueistaan. Sekä palautetta että ohjausta tehdäkseen sivistyneitä valintoja koskien itseään ja tulevaisuuttaan. Toivon, että tämä näkökulma nähdään mahdollisuutena, ei masentavana jälkipuintina. Ennen kaikkea voisiko uusi vapaa taide versoa lujan osaamisen ja autonomisen aseman pohjalta? Voisiko koulutus olla pelastamassa taidetta ja taiteilijoita yhteiskunnassa, jossa kulttuurin rahoitus on kriisissä ja taiteilijoiden asema uhriutunut?

Yhteiskunnallisen muutoksen ja ulkoa tulevan avun odottelu lamauttaa minua ja ehkä myös muita taiteilijoita. Koulutus voi tässä auttaa. Olkoonkin niin, että taide hakee aina uusia ennennäkemättömiä ilmenemismuotoja, mutta sellaiseen ei voi kouluttaa. Sen sijaan ammattitaitoon, joka turvaa elannon ja luo pohjan työskentelylle, voi.

Taiteilijoille itselleen käsiin ratkaisun avaimet koulutuksen turvin!

ETÄOPETUKSEN KULMAKIVET

- Yhteydenpito opiskelijaan tiivistä, viikoittain
- Samanlaisen struktuurin (tehtävien kautta) luominen kuin kontaktiopiskelijoille
- Selkeät osaamisen tavoitteet: mitä tulee oppia tällä kurssilla
- Etäopiskelijalle budjetoitava käyttöön saman verran varoja materiaaleihin kuin lähiopiskelijoille, korona kevät osoitti, että näihin löytyy toimivia ratkaisuja, kuten maksusitoumukset taidetarvikeliikkeisiin
- Osallistuminen kritiikkeihin verkkoyhteyden kautta tai Teams:iin voi tehdä opiskelijoille kansion, johon jokainen laittaa kuvia ja kommentteja (myös etäopiskelija pääsee näin näkemään toisten töitä)
- Opiskelijan taiteellisen prosessin ohjaaminen, palautteen saaminen onnistumisista ja kehityskohteista ja miten tukea omien heikkojen kohtien kehittymistä, jos se on tarpeen
- Verkon hyödyntäminen opinnoissa: opetusvideot, demot jne.
- Selkeä informointi jo kursseille ilmoittautumisvaiheessa, mitkä kurssit on mahdollista suorittaa etätoteutuksena (esim. kirjoituskurssit)

LÄHTEET:

Herranen K. & Karttunen, S. 2013, Cupore, Kuvataidealan osaamistarpeet tulevaisuudessa – Olemassa oleviin aineistoihin pohjautuva kuvaus sekä ehdotus laadullisen ennakkoinnin kehittämistä – Selvitystyön loppuraportti Opetushallitukselle 15.6.2012.